

ПРИЖНЕВИК - REVUE HEBDOMADAIRE UKRAINIENNE - TRIDEN

Число 42 (148), рік вид. IV. 28 жовтня 1928 р. Ціна 3 фр. (Prix 3 fr.)

Париж, неділя, 28 жовтня 1928 р.

В московській республіці і на всіх окупованих нею землях розпочалася підготовча робота до кампанії перевиборів у партійні комуністичні органи. Йде вона й на Україні. У «Пролетарській Правді» знаходимо дуже цікаву доповідь теперішнього генерального секретаря КПБУ С. Косіора про перевибори парторганів. Нам ще, певно, доведеться вернутися до цієї доповіді, бо вона дає дуже багато матеріалу для характеристики сучасного становища на поневоленій батьківщині нашої, і до того — матеріалу дуже ріжностороннього. Сьогодні підкреслимо тільки один її бік — політичний.

«Насамперед треба засвоїти, — констатує С. Косіор, — що ці перевибори відбуватимуться зовсім не в спокійних обставинах» («Пр. Пр.», ч. 234 з 7 жовтня).

«Неспокійні обставини», — кому вже краще про це знати, як не йому, головному дозорцеві московському на Україні?

Про «натиск на соціалістичні позиції з боку ворожих до нас груп у місті і на селі, тих груп, що по них б'є насамперед зростання нашого соціалістичного будівництва», — говорить і остання відозва ЦК КПБУ («Пр. Пр.», ч. 236 з 10 жовтня). «На селі тепер загострене становище», — стверджує генеральний секретарь («Пр. Пр.», ч. 234 з 7 жовтня). Не диво, що за таких обставин йому приходиться зробити цікаве призначення: «отже, боротьба йде одверто і в дуже гострій формі» (ib).

Як бачимо, так ніби цитата з «Тризуба», який постійно підкреслює непереривність боротьби з окупантами. А що вона більше загострюється, як свідчить сам московський прыкажчик, що йому в цьому доводиться няти віри, — то краще.

Що ж то за елементи, що ту боротьбу ведуть? І на це запитання

знаходимо авторитетну відповідь у Косіора: «це, звісно, не значить, що від нас відсахнувся середняк (виходить, що і про це вже в партійних колах мова йде,—Прим. наша), а те, що ми маємо небачену активність куркулів, які виступають проти нас одверто і посідають цілком контрреволюційні позиції. Куркулі намагаються використати усяку щілину, куди можна пролізти, щоби підірвати нашу роботу» (ib).

«Не забуваймо, — говорить він далі, — що всі наші труднощі й помилки куркулів використовуватиме, щоб притягнути на свій бік де-які групи середняків і навіть бідноти. Не можна сказати, що ми цілком гаразд працюємо, що не даємо йому можливості цього робити» (ib).

Як бачимо, признання — не позбавлене пікантності, особливо через 10 год большевицького панування і в устах комуністичного диктатора на Україні.

Ну, скажіть, чи не капосне оте заможне селянство? — оті куркулі, по термінології большевицькій, — те селянство, яким завжди була сильна Україна і яке де-далі все більше сили набірає, не зважаючи на всі заходи комуністичні. Вся потуга пролетарської державности, зміцнена наганами чека і багнетами окупаційної армії, немилосердне обдирання і грабунок, грошеві пені, в'язниця, заслання, розстріли — все ні до чого.

Шукаючи пояснення цьому, доповідь стверджує: «нашій партії, зокрема на Україні, де виключно складні обставини, де ми маємо справу з куркулем культурнішим, ніж куркуль інших частин Союзу, і де цей куркуль має за собою відповідні кадри інтелігенції, — нам треба подесятирити політичну активність, нашу організаційну роботу на селі серед основної маси селянства, зокрема серед бідноти» (ib).

Та річ не тільки в тім, що наше селянство заможне культурніше; до того воно вже і національно свідоме. Недавно призначене на Україну «око государево» з немалим здивованням запитує: «Як сталося так, що, наприклад, меншовицька партія в нашій країні цілком зникла, вона мертва, а петлюрівці живуть, поширюють свої зв'язки з куркулем, непманом і т. инш.» («Комуніст», ч. 234 з 7 жовтня)?

А сталося це цілком природно, тому, що на Україні тільки ті елементи, що будують свою працю на національних інтересах, мають ґрунт для роботи і розвитку.

І оті елементи культурні і національно-свідомі ураховують вже в своїй тактиці не тільки внутрішні труднощі окупантів; вони, як говорить вище наведена відозва ЦК КПБУ, не спускають з ока і тих ускладнень, що їх творять для совітів міжнародні відносини: «усі ці ворожі

до нас куркулівсько-непманські сили орієнтуються на міжнародні труднощі нашого Радянського Союзу, орієнтуються на зовнішні сили, що готують війну проти Радянського Союзу. Пожвавлення куркулівсько-непманських груп країни, в свою чергу, годує та воєнна агресивність, що її виявляють капіталістичні країни що-до нашої соціалістичної держави, яка росте й міцнішає» («Пр. Пр.», ч. 236 з 10 жовтня). «Не випадково, — мінорно додає з свого боку С. Косіор, — що чужоземна буржуазія і петлюрівські елементи саме тепер намагаються зовні використати активність куркулів і наші труднощі» («Пр. Пр.» ч. 234 з 7 жовтня).

Отже читальник напевно погодиться з нами, що ці свіжі витинки з авторитетних большевицьких джерел варті того, щоб їх навести. Можна бути тільки вдячним і ЦК КПБУ і його генеральному секретареві за той докладний аналіз становища на Україні, який вони подали.

Справді, підіб'ємо підсумки новим невірним признанням представників окупаційної влади, повторюючи їх же власні слова.

«Неспокійні обставини», «натиск», «загострене становище на селі», «боротьба одверта і в дуже гострій формі», що її веде заможне селянство. «Небачена активність» того культурного і національно-свідомого «куркуля». Та же він не сам — у боротьбі його з совітами за ним стоять: «відповідні кадри інтелігенції», «де-які групи середняків і навіть бідноти». Хто ж зостається на боці окупантів? Єдина опора — чуже зайшло робітництво та національні меншості. Далі «орієнтація на міжнародні труднощі Радянського Союзу», «орієнтація на зовнішні сили», світова кон'юнктура, несприятлива для Москви, і певна рівнобіжність «гострої боротьби» на Україні і зусиль визвольних української еміграції.

Пишемо — рівнобіжність, бо коли С. Косіор говорить про «зв'язок» між «контр-революціями» внутрішньою та зовнішньою, то він з переляку перебільшує небезпеку. Можемо його заспокоїти. Ми, на жаль, не задоволені ще з тих «зв'язків», що маємо на Україні. Справа тут не в «зв'язках», а в тім, що об'єктивні обставини на Україні викликають до життя в народніх масах процеси сприятливі нашій концепції, процеси, що йдуть паралельно з нашою роботою на чужині.

Ця паралельність, — бо процеси ці — внутрішній і зовнішній — йдуть кожен своїм шляхом і до певної міри незалежно, але рівнобіжно один з одним, — ця паралельність визвольних змагань і там і тут найбільше і лякає окупантів.

І це накладає завдання на всіх борців за визволення дбати, щоб

ця рівнобіжність не послаблювалася, а поширювалася і поглиблювалася, аж поки вона не перетвориться в дійсний, міцний, непорушний «зв'язок», що його вимагає основне правило стратегії:

Н а р і ж н о й т и, — р а з о м б и т и.

Інтервенція в справі інтервенції*

Відома стаття п. Шелухина в ч. 161 «Діла» викликала дуже слабкий відгомін в українській емігрантській пресі з причин, які з'ясує нижче, і мала би остаточно перейти до архівів істориків української еміграції, як би не новий фактор, що заслуговує на пильну увагу українського громадянства і примушує мене забрати голос в цій справі.

Стаття п. Шелухина була цілковито несподіванкою для цілої наддніпрянської еміграції не лише тому, що з'явилася вона в мертвий політичний сезон, коли провідники європейської політики сидять по курортах і не вирішують жадних важніших питань, а ще й тому, що до неї в справі інтервенції не виступав ні в друку, ні на відчитках, ні в яких будь відомих заявах ніхто з української еміграції.

Отже виступ п. Шелухина залишився б зовсім ізольованим, коли б несподівано не знайшов відгуку і міцного попертя в відомій промові т. Ворошилова 20 вересня 6. р. в Києві.

Я звичайно далекий від того, щоб надавати якесь значіння випадковій єдності думок сенатора і товариша, однаковості де-яких виразів і навіть повної ідентичності термінології що-до кваліфікації уряду УНР, як і тому, що стаття п. Шелухина з'явилася якраз на передодні київських маневрів, але ця випадкова схожість лишається фактом і треба сконстатувати, що промова товариша є нічим іншим як логичним розвитком думок сенатора.

Тут не буде зайвим відмітити ще одну цікаву деталь: в той час, як п. Шелухин є близьким до угруповання лівих соціалістів (федералісти Сходу Європи), п. Ворошилов є головним фізичним оборонцем цієї концепції, здійсненої в існуючому СРСР.

Ці спостереження дають досить матеріалу для міркувань, але я залишаю їх тим часом за параваном випадкового збігу обставин і обмежуся тим, що зроблю де кілька уваг що-до змісту листа п. Шелухина, який і є безпосередньою причиною цієї статті.

Та частина цього листа, що говорить про інтервенцію, не є звичайно жадною оцінкою кон'юнктури чи політичним програмом, а лише популярним викладом для простого люду, де відсутність ідеї і бідність змісту надолжується накопиченням жадливих дієслів (бити, колоти,

*) Стаття ця з'являється із запізненням, бо її написати було для «Діла» і там не була прийнята. В листі до редакції «Тризуба» автор пише, що причиною одмовлення не були ані зміст, ані форма статті і що йому було дано до зрозуміння, що жадна відповідь на статтю п. Шелухина поміщена не буде. Одмовлення, що характеризує позиції єдиного українського щоденника.

рубати, різати і т. д.) і не менш тріскучих прикметників. І цей файр-верк на протязі цілої сторінки має на меті лише довести читачам «Діла», що війна взагалі, а громадянська зокрема є великим нещастям, якого краще уникати.

Щоб довести це «твердження з читанки», п. Шелухин не задовольняється зазначеними методами, а дозволяє собі ще й гіперболи, гідні пера Гоголя, але мало відповідні у політичній статті. Пророчим зором він бачить «винищення українського народу» і на «спорожненій території польську, московську та іншу чужинецьку колонізацію», при чому окупанти, не задовольняючися фізичним винищенням наших нещасних зем'яків, продовжують грабувати аж до вивезення за кордон «навіть чорнозему з поля».

Залишаю без коментарів цю апокаліптичну фразеологію і дозволю собі просити читачів зробити зі мною історичний екскурс, щоб перевірити чи завжди п. Шелухин був таким запеклим паціфістом.

В ноті на ім'я голови польської делегації в Ризі 7 жовтня 1920 року, він, підписуючи себе, як Уповноважений Заступник Уряду (нині «самозванного») У. Н. Р., заявляє, що Українська Народня Республіка «буде продовжувати проти Росії свою оборончу війну» і що визнання Польщею Укр. Сов. Уряду «творить нові утруднення законному Уряду У. Н. Р., а також загрожує великими небезпеками перш за все Україні, а потім і самій Польщі».

Залишаємо на боці зворушливу турботу пана Шелухина про інтереси Польщі і сконстатуємо, що метою цієї ноти було не що інше, як штовхнути Польський Уряд не задовольнитися очищенням Пдльщі від москалів і повторити весняний наступ. Для досягнення цього пан Шелухин подає в тому-ж документі такі аргументи: «Україна уєсь час виступає союзницею Польщі і разом з нею провадить акцію проти Росії», а далі констатує, що «склад виступаючих проти Польщі військ свідчить, що український нарід в них участі не бере».

Отже вісім років тому пан Шелухин вважав, що наступ польських військ аж до Києва є «оборонча війна» і що повторення цього наступу має звільнити Україну від окупантів москалів, а сьогодні він вважає, що Україна «вбрала собі» московську окупацію і що ті ідеї, апологетом яких він був вісім років тому, є сьогодні найстрашнішим юдиним злочином.

Це хамелеонство і ця безвідповідальність, що межує з манією, і є та причина, чому наддніпрянська еміграція здебільшого утримується від річевої полеміки з паном Шелухиним і обмежується публічним демонструванням його перманентного ренегатства і вартости його заяв. Дійсно амплітуда від співробітника знаменитого чорносотенця і україножера Крушевана («Кишиневская Жизнь») до апологета не менш визначного радянця М. Шаповала («Нова Україна») просто планетарна і побиває всі дотеперешні сменовеховські рекорди.

Для всякого знайомого з внутрішніми взаємовідносинами наддніпрянської еміграції є цілком ясним, що справа інтервенції навіть в цій наївній формі є для п. Шелухина лише претекстом, щоб виступити в п-тий раз проти Уряду У. Н. Р.

Залишаючи на боці оцінку реальності цієї політичної концепції (УНР), яку кожний є вільним хвалити чи ганьбити в залежності від своїх поглядів що-до правности цього уряду, мушу нагадати, що п. Шелухин уже виступав з подібним роз'ясненням у «Волі» за 1921 рік т. 3, ч. 8, ст. 335, до якого і посилаю цікавих читачів. На цей свій лист він дістав в тому ж числі «Волі» від мене відповідь, в якій я, базуючися на документах, закинув п. сенаторові фальшування і перекручування законів, самозванство, не законне побірання державного утримання і нарешті свідому брехню в друку, на що він до сьогодні не відповів ні одним словом, обмежившись тим, що сім років не виступав з новими ревеґаціями.

П. Шелухин не відповів (хоча Ц. К. С.-Ф. партії поставив йому ультимативно необхідність відповіді) тому, що не міг заперечити наведених документів і фактів. Тому я і вважаю зайвим знов розглядати питання по суті і кличу п. сенатора відповісти на закиди, наведені мною в зазначеному листі і схематично повторені тут.

Для доповнення образу не зашкодить відмітити, що всі подібні виступи п. Шелухина традиційно кінчаються тим самим, себ-то виведенням його на чисту воду. Так наприклад, полемизуючи в році 1919 з Бурцевим, він заслав листа до редакції «La Cause Commune» (11 травня 1919 року), де мав «смігивість» заявити, що він ніколи і ні в яким характері не служив... гетьманові; у відповідь на що Бурцев перечислив всі його шаржі на гетьманській службі з дуже прикрими замітками і підкреслив, що він був самотнім українцем, що не подав на демісію, а дочекався доки гетьман його не звільнив і не замінив москалем.

І тепер при читанні листа «старого віком українця» кожному наддніпрянському емігрантові мимоволі приходить до голови думка: коли-ж зрештою цей вік буде досить старий, щоб не носити п. Шелухина без стерня і без вітрил по політичному морю? Коли в Ризі на 60 році життя юнацький запал штовхав його брати як найактивнішу участь в інтервенції, то може і теперішні його погляди знов «помилка молодости», проти якої він знову енергійно виступить у черговому листі, плямуючи печаткою Каїна всіх, хто послухався його сьогоднішніх думок.

Але буду сподіватися, що на цей раз п. Шелухин не примусить громадянство знов чекати сім років, а з'ясує в короткім часі, що примусило його повторювати на сторінках «Діла» всі ті безпідставні і доведено фальшиві твердження, за які він в свій час дістав гідну гімназиста лекцію на сторінках «Волі».

Чекаючи на це, не буду пояснювати п. Шелухинові, що для того, щоб український селянин дістав можливість користати з праці рук своїх, є замало гукнути з Праги: «За право і вольності, за свободу».

Надіюся, що за цю мою інтервенцію я не буду зарахований ідеологом того, щоб українці різали, биги, кололи, рубали і смажили один одного.

Мих. єремів

Спогади

ІІІ *)

Коли більшовикам не пощастило подолати Київ через повстання, вони, не рахуючись, само собою, з своїми обіцянками Винниченкові, вирядили на Київ військо під командою Муравйова (якого згодом вони таки розстріляли) і незабаром після того, як ущухла стрілянина з арсеналом, кияне почули гуркіт гармат з-за Дніпра.

Секретаріят одержував звістки і раніше, що більшовики швидко посуваються, посідаючи губернії Чернігівську, Харківську та Полтавську. Дбаючи, щоб по зможі за те не розголошувати, він таки спробував покликати охочих з-поміж студентів. Зголосилося усіх тільки чоловіка 100-150. Їх приточили до ненадійного війська та вирядили на Муравйова, але десь коло Бахмачу частина цих військ передалася до більшовиків, частина розбіглася од першого стрілу, не попередивши покинутих студентів і їх, сливе до останнього, перебили та порізали більшовики.

Як і завжди на переді більшовицького війська йшла агітація і серед несвідомих військ Секретаріяту вона мала вплив. У війську почалися мітинги, хвилюваннч, більшість поросходилася до дому, дехто передався до більшовиків, а залишилося так мало, що йти з ними на зустріч проти більшовиків неможна було і думати, не надійно було, чи й можна оборонити з ними Київ.

За Дніпром з'явилися війська Муравйова.

Та й у його не було їх багато, приблизно рахували 10-15 тисячів збройних. Вони були тільки дуже добре, навіть над міру, озброєні (дійсно до зубів) та мали багато гармат.

Як-би людність кївська виявила хоч якусь однодушність та енергію, зроду Муравйов не подолав-би Київ, але місто роздирала ворожнєта безлічи партій, а людність не появила ні найменшої енергії, вікове примусове віддалення од громадських справ дало свої наслідки. Навіть кївські більшовики, нещодавно перед тим розбиті, не запиталися знов зняти повстання, а обмежилися шпигунством.

Протягом трьох день Муравйов не облягав Київ, а лише обстрілював з-за Дніпра, збираючи певно відомості про стан оборони у городі. Чимало будинків було пошкоджено, було небагато забитих, серед інтелігенції знялася паніка, але таки ніхто не уявляв виразно, які порядки заведуть та яку жорстокість виявлять більшовики перемігши. Тоді в нас сливе не було відомостей про те, що діялося у Петербурзі, Москві тай взагалі по усіх місцевостях, вже захоплених більшовиками.

Приблизно з четвертого дня почали вони облягати місто, було очевидячки перевезено і частину гармат, стріли почали лягати в таких частинах міста, куди вони раніше не долітали. Два будинки було спалено фугасним огнем очевидячки умисне, один належав голові

*) Див. «Тризуб» ч. 41 (147).

Центральної Ради — Грушевському, у другому мешкав голова Секретаріату — Винниченко, що перед тим за кілька днів виїхав з Києва. Те, що вогонь справлено було так влучно, що він влучив саме у ці дома, будило підозрення, що з Києва були подані знаки, куди націляти.

Останні два дні облоги гуркіт гармат не згавав, по ночах різали небо вогнені стежки од стрілів, пахкотіли відблески пожеж... Від часу до часу чути було по околицях міста вже і кулеметну стрілянину і стріли рушниць. Останню ніч усі мешканці того будинку, де я мешкав, мусіли ховатися по підвалах, бо од гуркота гармат висипалися усі шибки з вікон з дніпрового боку тай залишатися по помешканнях було небезпечно: в дім влучило кілька бомб. Біля самого ганку оборонці міста поставили гармату. З вечора вона стріляла на большевиків, а вранці була вже обернута проти міста. Позаяк з нас ніхто не важився вночі витикатися, то, хоч ми і не спали цілісіньку ніч, залишилося непоміченим, коли саме большевики одбили нашу вулицю та повернули гармату.

* * *

Ледве розвиднілося, прийшов до подвалу червоноармієць перевіряти мешканців. Дикий, злодійський вигляд, нечемне поводження, гострі, нахабні покрикуваня переможця виразно доводили, що большевицька революція не в оборону вільності знялася.

Того дня я не зважився виходити з дому. Досить було б глянути у вікно, щоб зректися такого наміру, як-що він і був. Від часу до часу чулися подекуди окремі постріли, іноді зненацька розтрався залп і то десь зовсім зблизька. Значіння залпів зразу ми не могли вгадати, але пояснення невдовзі принесли слуги, яким не було безпеки виходити, бо їх не займали... Тут таки близько біля двірця, де сидів їхній суд, большевики ставлять до стінки цілі партії заарештованих та розстрілюють. По вулицях і юрбами і по одинці никали червоноармієць, виражаючи лихими та ворожими поглядами тих прокожних, що мають культурний вигляд. Часто вони вели арештованих, а арештовували, як після розказувано, не тільки тих, за кого мався такий наказ, не тільки тих, в кого в помешканні було зроблено трус та знайдено щось компромітуюче, але часом і на вулиці, як-що вигляд ідучого здавався підозрілим. Арештовували не тільки люде на те уповноважені, а міг арештувати кожен червоноармієць, коли хтось йому не подобався, а червоноармієць часто були п'яні.

Не дивлячись на те, що значна частина депутатів світа салдацьких та робітничих депутатів співчувала большевикам, вони одразу-ж одібрали у їх помешкання у двірці під свою «слідчо-карну» інституцію: їх теж тягло таки до царських покоїв. Туди згонили тепер арештованих і там без довгих розпитувань та дослідження сортували, інших відпускали, більшість же розстрілювали.

Ця інституція, цей ніби «суд», містився у двірці, та не завжди од його залежала доля арештованого. Його могли і не приставити до «суду», а чи одпустити, чи розстріляти тут таки перед двірцем

червоноармійці, що тут і товклися, а навіть і кожен з їх зосібна по своїй уподобі. Порятунок залежав од випадку.

Розповідали: один з пригнаних не вподобався червоноармійцеві, що вартував на воротах, і той вирішив розстріляти його зразу, не дожидajući «суду». Надаремне арештований завіряв, що він пролетарій та «пролетарського походження», червоноармієць штовхав його до стінки.

Але під загрозою смерти у того блиснула щаслива думка, і вона врятувала його. Він голосно висякався пучками і вмазані пучки обтер об груди шинелі червоноармійця.

«А ти мабуть і справді наш!» — вирячив очі той і звільнив його.

У будинку, де я мешкав, у реквізованих кімнатах мешкало декільки членів салдацького та робітничого совіту. Тієї страшної ночі, якої прийшли большевики, коли усі мешканці товклися з тяжким настроєм по підвалах, ці депутати почувалися спокійніше од інших, хоч і їм на обличчя набігала часом хмарка. Один з їх, лівий с.-р. навіть заспокоював нас, завіряючи, що хвилюватися дуже немає чого, адже і большевики люде.

На гіркому досвіді довелося йому переконатися в неправдивості свого погляду.

Першого-ж большевицького дня, коли найбільше було розстрілів, я зустрів його на чорних сходах нашого дому. Вид в його був темний як земля, губи тремтіли, а очі наче застигли. Він виходив з дому і оце повертався:

«Що з вами?» — спитав я.

«Негідники, злодії!» — тільки і зміг вимовити він і вид йому ще зтемнів, а голос уривався.

Згодом він розповів. Яко соціаліст, він не припускав можливості переслідувань проти себе. Вийшов обдивитися, розпитати. Дуже швидко його заарештовано і поведено до двірця. Він протестував, казав, що є депутатом совіту салдатів та робітників, а по поглядах лівий с.-р.

«Нам саме таких і треба. Ставай до стінки!» і, не звертаючи уваги на його допоминання одвести його до суду, поставлено його поруч з іншими. Було їх чоловіка з десять.

На його щастя проходив знайомий робітник, певно большевик, пізнав його, сказав, що знає, і заступився, тоді його одпустили, решту постріляли. Відходячи, він чув стріли.

За рогом нашої вулиці червоноармійці вели до двірця двох арештованих — сина голови Державної Думи Родзянка та ще когось. Хоч до двірця було вже зовсім близько, раптом двоє з конвоїрів через щось, може і через те, що їм подобалися чоботи або одяг арештованих, забили їх обох з револьверів, стрільнувши в голову з-заду. Вони ще тріпотіли, а конвоїри вже стягали з їх чоботи, одяг, витрушували кишені.

Протягом того дня траплялося, що червоноармійці, никаючи без діла по місту, хапали когось з стрічних і розстрілювали тут таки на вулиці, надто коли це був офіцер або в людини знаходили якийсь

папірець, що виявляв причетність до військових або і горожанських українських інституцій. З такими папірцями розстрілювали навіть салдатів, хоч взагалі їх не займали. Офіцерам не помагало часом і те, що вони передягалися у штатське: їх познавали по ході, по тому, як трималися, і убивали.

Ця безглузда та безладна різанина тяглася три дні, але найдужча була першого дня. Певно большевичня мала на оці залякати ту частину людности, що мала нахил критично ставитися до їх влади та її вчинків, щоб раз на завжди витруїти бажання втручатися до своїх розпоряджень. Цим пояснюється і те, що вони не жалували і тих, хто хоч і співчував їм, але не остаточно, а з застереженнями та до певної міри, от як депутатів совіту, не большевиків.

Рахують, що за ці три дні у Києві було розстріляно більш-менш 5000-6000 душ. Забитих скидано у дві величезні ями, викопані на-супроти двірця біля воріт до Маріїнського парку і над їми висипано дві могили. Робилося це одначе не пильно, бо смород довго відчувався досить далеко. Своїх забитих під час облоги, чоловіка 100-150 (коли не припустити підозріння, що частину з їх похоронили потай де-інде, щоб не появили справдньої кількості своїх втрат) большевики поховали з учтою у самому парку довкола галявини проти воріт, по-над доріжкою, що обходила довкола галявини, і прикрасили могили вінками з червоними биндами та квітками, створивши тим з чудового парку місце страху та прокльону, куди люде не схотіли і заходити.

В. Леонтович.

З життя й політики.

Голод і совітьська преса. — Розміри нещастя. — Офіційльний оптимізм і сумна дійсність. — Довкола позички. — «Село, яке не розкачалося». — 3-ій ієтернаціонал в українських справах.

Факт «недороду» на степовій Україні, як ми знаємо, совітьська преса і совітьський уряд мусіли признати. Занадто великі розміри того лиха, що звалилося на нещасний край, занадто великою небезпекою загрожує воно людності, щоб можна було критися з ним далі. Але й після признання факту «недороду» тенденція одвернути увагу од цього лиха і обійти його продовжується. Надзвичайно мало можна стрінути в совітьській пресі статтів, присвячених справі голоду. Та преса, яка уміє, коли хоче, провадити кампанії, уміє приваблювати увагу до тих справ, що їх уважає нагальними, — вона справі голоду уділяє дуже мало місця, обмежуючися майже виключно інформаціями про заходи уряду в справі допомоги. «Вісти» на своїх сторінках з голодного району містять дописи, але не про справу голоду, не про злидні селянства, не про господарський занепад; в цих дописах в чулій і поетичній формі оповідається про досягнення... жидівських колоністів. Приходиться прямо вилловлювати звістки і інформації, присвячені справі голоду. Складається виразне вражіння, що совітьська преса, керуючися очевидно, відповідними вказівками, справу

голоду хоче замовчати, хоче заховати. Тим більші обов'язки при цих умовах спадають на ту частину української преси, яка не підлягає совітській цензурі, — ані явній, ані тїпній.

* * *

Найбільш темним аж до цього часу питанням є справа про розміри тої території, яка зачеплена неурожаєм. В попередньому нашому огляді ми наводили офіційні совітські дані, з яких одні територію, зачеплену неурожаєм визначали в 10 округ, а другі в 12 округ. На цей раз ми приведемо ще одні офіційні дані, які мають той корисний бік, що дають можливість для більш детальних підрахунків. В ч. 227 «Вістей» з 28 вересня ц. р. оголошена постанова Української Економічної Ради про зниження в зв'язку з неурожаєм норм обов'язкового окладного страхування коней. Територія, на яку поширюється це зниження в зв'язку з неурожаєм визначена так: 1) Округи Одеська, Миколаївська, Херсонська, Мелітопольська, Запорізька і Криворізька; 2) Автономна Молдавська Республіка, крім районів Балтського, Кам'янського, Крутянського і Рибницького; 3) Верхнь-Дніпровський, Дніпропетровський, Кам'янський, Криничуватський і Солонянський райони Дніпропетровської округи; 4) Братський, Бобриненький і Устимівський райони Зінов'ївської округи; 5) Вроднівський, Доманівський, Любашівський і Константиновський райони Першомайської округи; 6) Андрієвський, Берестівський, Бердянський, Володарський, Мантуський і Цареконстантинівський райони Маріупольської округи.

Таким чином, на підставі цих даних територія, захоплена неурожаєм, виносить шість округ повністю і 5 округ частинно — всього 11 округ. Коли ми скористуємося даними («Районування ССР». Изд. «План. Хоз.» 1926. ст. 194-195) що-до розмірів окремих округ і районів, ми одержимо слідуєчі цифри: шість округ, захоплені неурожаєм цілком, складають 94 райони з 3.486.000 людности і з територією в 78.868 кв. верстов. Коли прийняти, що райони округ частково, захоплених неурожаєм, по своїм розмірам і людности не відхиляються від середньої по округі, то основні цифри, наведені нами зростуть до 119 районів з 4.553.000 людности з 95.545 кв. верстов простору. При цьому треба мати на увазі, що дані

ідносно кількости людности треба уважати зменшеними, бо те джерело, ким ми користувалися, подає дані на 1. IX. 1925 р. Отже зріст людности за три роки не є взятий на увагу. Таким чином на підставі офіційльних даних треба уважати, що неурожаєм зачеплено коло одної чвертини території УСРС і коло шостої частини її людности. Що-до степені неурожаю, то тепер совітські джерела починають його трактувати поважно. М. Вольф в ч. 230 «Економ. Живн» говорить: «продукційні сили степової України поважно підірвані загибеллю озимини і частковим недородом ярини, що йшов за тим. Через те є підстави боятися за наслідки засівів озимини, а особливо за майбутній яровий засів». Шліхтер, голова урядової комісії в справі допомоги, зазначає («Вісти» ч. 227 з 28. IX), що «недорід» матиме вплив на загальну деградацію сільського господарства та загрожуватиме значним скороченням засівів і може причинитися до кризи продукційного господарства і робочої худоби».

Проте, не зважаючи на ці дані і факти, які встановлюють самі ж такі совітські чинники, урядові совітські кола не вважають потрібним позбутися офіційного оптимізму. Вони зменшують розміри небезпеки; вони визначають розміри допомоги в завідомо невистарчаючій кількости. Постановою Ради народніх комісарів потерпівшими од «недороду» оголошено лиш 9 округ, коли число їх виносить не менше 11-12. («Вісти» ч. 227 з 28. IX). Харчування дітей мається на увазі організувати з 1 жовтня, в таких розмірах, що воно охопить лиш е 50% дітей, що потребують допомоги («Вісти» ч. 227 з тої ж дати). Петровський висловлює задоволення, що постачання насінням виконано досить швидко і повно («Вісти», там же).

А між тим по відомостям Наркомзему з загального плану насінно-постачання 14.200 тон розподілено лише 7.315 тон, — себ-то завдання виконано лише на 50%. Бували випадки відвантаження насіння з домішкою порослого і зігрітого. А в результаті на 20. IX засіяно лише 40% планованої площі, з них в Степу лише 14% («Вісти» ч. 228 з 29. IX). Одної цієї останньої цифри було би досить, здається, щоби примусити опом'ятися керівників совітської держави, щоб викликати їх од їхнього оптимізму. Але на них ніщо не впливає. Політика їхня що-до села, яка загрожє руйною сільського господарства на Україні, яка ставить в небезпеку десятки тисяч людських існувань, продовжується. По відомостям, про розділ насіннєвої допомоги, які наркомзем одержав з 26 округ, вона розподілена у першу чергу з увзглядненням інтересів колгоспів, а не індивідуальних господарств, які складають основний хребет українського сільського господарства («Вісти», ч. 228). Продовжуються хлібзаготоввлі в голодних районах («Вісти», ч. 227 з 28. IX). Переводиться з успіхом кампанія по стяганню єдиного сільсько-господарського податку («Економ. Жизнь», ч. 233).

І чому, властиво, і не провадить совітському урядові такої політики? Що окупантам інтереси України і українського населення?

* *
*

Що-до села большевиків там турбує не голод. Є друга справа, якій їхня преса присвячує значно більше уваги, як справі голоду. Це справа розміщення на селі другої позички індустріалізації.

Яквідомо, вже більше двох місяців совітська преса і совітські установи провадять шалену кампанію в справі розміщення серед населення другої позички індустріалізації. Згідно з виробленою традицією на початку кампанії совітська преса була повна повідомлень про пролетарський ентузіазм і соціалістичне захоплення, які опанували цілу людність і про той колосальний успіх, який має позичка. Тепер, по півтора-двох місяцях кампанії, тон знизився - надто довгого напруження ніхто не може витримати: починають оперувати фактами і підбивати підрахунки. І виявляється слідує: «кампанія реалізації позички індустріалізації дає різні результати в місті і на селі. В місті намічену до розміщення в порядку колективної підписки робітників і службовців суму майже вже повною реалізовано. На селі ж робота стоїть значно слабше» («Вісти», ч. 227 з 28. IX).

Ця характеристика ситуації офіціозом надто стримана і обережна, потребує через те вона доповнень і пояснень. Кажучи просто — розміщення другої позички індустріалізації на Україні провалилося. Правда на 20. IX розміщено позички на 58 мільйонів карб. («Вісти» ч. 225 з 25. IX), а по пізнішим відомостям навіть 64.000.000 карб., що складає 82% загально — орієнтовочної суми, передбаченої на Україні («Вісти» ч. 228 з 29. IX). Але із зреалізованих на 20. IX 58 мільйонів карб. на село припало тільки 6 мільйонів карб. Але й що суму реалізовано серед службовців і сільської інтелігенції («Вісти», ч. 225 з 25. IX). По окремих округах «успіхи» позички на селі носять високо комічний характер. В Харківській окрузі, де здавалося б в результаті перебування центральних совітських установ, в результаті благотворного впливу «червоного» Харківка, совітська свідомість селянства мусіла би стояти на дуже високому шаблі, результати позички були такі: на 25. IX в Харківщині було реалізовано 105% завдання, підписано 8,9 міл., з чого по районах 900 тисяч карб., а серед селян — 30 тис. («Вісти», ч. 226 з 27. IX). На Контотщині розпродано 699 тисяч, 60,1% завдання, при чому село купило на 5.867 карб. («Вісти» ч. 225 з 26. IX). На Сталінщині з 2,3 міл. карб. реалізовано на селі 50 тисяч («Вісти», ч. 218 з 18. IX). Навіть Петровський, нахил якого до оптимізму є загально відомим, і той мусів признати в розмові з представниками преси, що в цілій низці округ, зокрема в Глухівській, Кременчуцькій, Сталінській, Роменській, Першотравненській,

Шевченковській, селянство майже нічого не знає про позику. І очевидно не хоче знати, хоч не усунуто, як зазначив той же Петровський, адміністративні методи розміщення позички («Вісти», ч. 218 з 18. IX).

Така сумна ситуація з позичкою не могла не схвилювати совітських провідників. Бо для них цілком ясно, що «успіх» позички по містах є цілком фіктивний й грошей од нього приплине дуже мало. Мійська підписка є майже виключно підписка совітських установ, совітських службовців і робітників державної промисловости. Ця підписка переводиться ратами в розстрочку на 8-9 місяців; під папери позички можна кредитуватися, їх можна продавати. При цих умовах реалізація позички по містах не дає багато грошей совітському урядові і не забезпечує для неї твердого уміщення.

Тим то цілком ясно і зрозуміло, що справа розміщення позички на селі оголошена «ударним» завданням. Наркомфін звернувся до завідувачих фіноділками тих округ, які вже виконали покладене на них завдання щодо розміщення позички, з обіжником, в якому зазначає, що він не вважає завдання в їх округах виконаним, бо, мовляв, мало зроблено для реалізації позички на селі і в приватному господарському секторі («Вісти», ч. 228 з 29. IX). Само собою, що на увазі в першу чергу мається село і селянство. «Йон достанет» говорять в Москві, батьківщині теперішніх правителів України.

* *
*

Не можемо обминути без занотування нових фактів прихильної уваги третього інтернаціоналу до України і українських справ. В ч. 227 «Вістей» передано зміст листа надісланого виконкомом третього Інтернаціоналу до польської комуністичної партії. В листі між иншим зазначається, що перед партією (само собою розуміється, польською) ще гостріше, ніж коли небудь стоїть завдання забезпечити і зміцнити свою гегемонію в національно-революційному рухові українських і білоруських робітничих мас, провадячи нещадну боротьбу з недобитками фашизму, що прикриваються революційними і комуністичними прапорами (група Василькова, верхівка правого селянства, Група Янка Станкевича). В ч. 228 «Вістей» подана звістка про постанову президії виконкому 3-го Інтернаціоналу про одхилення скарги Групи Василькова-Турянського (ЦК КПЗУ) на її виключення з 3-го Інтернаціоналу.

Завдання до розв'язання для політиків вияснити: чи збільшаться чи зменшаться в зв'язку з цими фактами совітофільські симпатії та настрої серед галицького громадянства, зокрема кількість совітофільських статтів в «Ділі» з підписами і без підписів.

В. С.

3 міжнароднього життя.

Вибори до англійського парламенту. — Большевики в Персії. — У Східній Пруссії. — Людендорф до Китаю.

Нові вибори до англійського парламенту відбудуться що-найближче літом 1929 року, але, згідно стародавньому звичаю, британські партії уже сьогодні ретельно готуються до них. Кампанію почали консерватори, за ними слідом пішли ліберальна та трудова (Labour Party) партії. Відбулися вже імперські конгреси всіх трьох партій, виголошено лозунги, вироблюється на основі прийнятих рішень спеціальні виборні платформи. Партійні конгреси зачалися промовама трьох партійних вождів, кандидатів на голову ради міністрів, у майбутньому парламенті, а саме: Балдвіна, сучас-

ного консервативного прем'єра, що тримає в своїх руках владу з 1924 року, та двох колишніх прем'єрів — ліберала Ллойд-Джорджа та трудовика Мак-Дональда.

Для східних політиків, що звикли в своїх виборних виступах оперувати не реальними потребами дня, а чистими принципами, промови англійських вождів мусять здаватися безбарвними та неозначеними. Говориться в них про економічний та фінансовий стан Англії, про кризу індустріяльну, про безробіття, про методи лікування цих криз, нарешті — про цілком конкретні завдання в площині міжнародної політики. Про принципи всі три англійські політичні вожді майже не говорять, і це тому, що в принципиальних дебатах на сьогодні не мають потреби ні вони, ні взагалі всі англійські громадяне. Усі три англійські партії непорушно стоять на тих самих політично-державних принципах демократії та парламентаризму. Правда, трудова партія, під впливом подій на сході Європи, деякий час наче б то хиталася між англійською традицією та новою совіською системою, але ці хитання скінчилися тим, що всіх прихильників «реалізації соціалізму уже сьогодні» просто на просто викинуто з партії. Англійські партії тому згідно неписаній традиції і на цей раз на парламентських виборах боротимуться перед виборцями не за принципи, а за те, як краще їх переводити в життя.

У своїх промовах усі три політичних вожді, властиво кажучи, нічого нового не дали. Консерватор Балдвін, як то й подобає голові уряду, говорив про те, що сучасні методи урядування треба залишити й на далі, бо вони ведуть до консолідації життя та до ліквідації усіх тяжких наслідків великої війни, що цілою вагою лягли особливо на Англію. Ліберали Ллойд-Джордж та трудовик Мак-Дональд, як водиться, жорстоко критикували консервативні методи, і запропонували свої, а саме ті, що вони ними користалися, будучи свого часу головами англійського уряду. Різниця між тими методами, на чуже око, не такі вже великі, але то — справа англійських виборців.

Для нас українців в них цікаве хіба тільки одно. Трудовик Мак-Дональд принципиальний противник комуністів, бо з його ініціативи вигнано большевізанів з партії, все таки у своїх виступах говорить про необхідність визнавати СССР, відновити з ним нормальні дипломатичні зносини і т. и. Він це робив, коли був головою уряду, має на оці вернутися до тих самих шляхів, хоч йому на них і не дуже то щастило. Ліберал Ллойд-Джордж, що спричинився був до визнання большевиків, бо вступив до Лондону їх торговельну місію, так само, як і Мак-Дональд, минулого свого не зрікається. Що-до консерватора Балдвіна, то він про СССР у промовах мовчить, але це мовчання говорить більше, ніж самі голосні слова. Бо-ж це він, стоячи на чолі уряду, вигнав із Англії совіського посла, і теперішнє мовчання його може означати лише, що політика його в цьому напрямі залилася незмінною.

Хто з них трьох виграє майбутні вибори? Всі вони в своїх промовах певні того, що виграють їх власні партії, а противників виборці одкинуть. Говорити так вони мусіли. Але гадати про це звичайно ще рано. І це ще тому, що нові вибори матимуть певні риси, які роблять їх дуже відмінними од усіх попередніх. У 1918 році, після війни, в Англії остаточно заведено було загальне виборне право, але тоді право це надане було лише чоловікам; жінки ж голосували тільки ті, що переступили за 30 літ. Сучасний консервативний уряд, з Балдвіном на чолі, зреалізував для Англії правдиве загальне виборне право, бо падав його усім англійським громадянам, що досягли 21 року, незалежно од статі. А з огляду на специфічну жіночу психологію, щоб вони не ухилилися од виконання свого права, — було зроблено додаток, що всі жінки не мусять говорити скільки їм літ; з них досить заяви про те, що їм минуло вже 21 рік життя. Цей новий виборний закон збільшить кількість виборців з 18-ти до 23-х мільйонів.

На англійських виборах 1929 року таким чином прийматиме участь п'ять мільйонів людей, що досі не виявили своєї політичної думки, і всі ці п'ять мільйонів — жінки. Цей факт окриляє надії представників усіх

трьох британських політичних партій. Ліберали та трудовики гадають, що молодь завжди молодь, чи буде вона тої чи іншої статі, а тому буде й голосувати, як подобає молоді, себ-то за ліві ухили в політиці. Консерватори розважають інакше. Вони думають, що жінки — не якась особлива раса чи партія, що вони такі самі люде, як їх брати та їх чоловіки, а тому їх голоси розподіляться більш менш так само, як досі розподілялися голоси чоловіків. Майбутнє внаже, хто з них має рацію, але мабуть таки на цей раз правда на боці консерваторів.

* *
*

Увагу європейської преси звернула на себе економічна боротьба в Персії між совітами та Англією. Боротьба ведеться головним чином на ґрунті конкуренції у площині нафтової та текстильної промисловости. Совітські продукти, як нафтові так і текстильні, увесь час витісняють продукцію англійську, — принаймні у північній Персії. Англійці не можуть там боротися з большевицькими торговцями і звільняють для них персидський ринок. Совітський успіх пояснюється тим, що большевики продають свій крам по знижених цінах, — приблизно за половину тої ціни, в яку він обходиться їм самим. Нафти своєї вони не завжди можуть підвезти в час, а тому закуповують американську по дорогих цінах, а по дешевих постачають її до Персії. Текстильний крам, що його собівартість обходиться совітам вдвічі більше, ніж собівартість того самого краму на англійських фабриках, вони продають персам дешевше за англійський, одсилаючи до Персії все, що мають, хоч цілий ССР бідкається на відсутність полотна, сукна, ситцю то-що. Збитки, що їх мають совіти на цих операціях дуже великі, але большевики мусять це робити, бо їм потрібна чужа валюта, з одного боку, а з другого — Комінтерн вимагає од них політичної боротьби з Англією по цілій Азії. Нафтовій боротьбі совітів після тої згоди, що настала між світовими нафтовими трестами та про яку свого часу було наведено в «Тризубі», мабуть скоро прийде кінець. Які міри приймуть англійці, що-до боротьби текстильної, зараз не видно. Але не виключено, що й без англійських заходів, большевиків в Персії чекає велика поразка. Справа в тому, що большевики просто не вміють чесно вести жадних торговельних справ. Як повідомляють газети, перси тяжко скаржаться на наявні мошенницькі операції совітського уряду. Для себе совітський «рубль» большевики рахують у два з половиною перських «крана», а для персів — обраховують його в цілих п'ять. Перським купцям систематично не дають віз, т. зв. імпортний контингент заповнюють, як хочуть, виключаючи з нього найбільше ходкий крам та включаючи туди й транзитні пересилки і т. п. Тому то можна гадати, що розпочаті пересправи про совітсько-перський торговельний договір не доведуть ні до чого, і совітська «перемога» над англійцями в Персії обернеться для большевиків самими збитками, а їх торговців буде викинуто з перського ринку.

* *
*

Як відомо, східня Прусія одрізана польським коридором од західньої Прусії та взагалі од Німеччини в такий спосіб, що неконтрольовану комунікацію з німецькою республікою можна мати лише морським шляхом, обходячи Данціг. Цей факт серед де-якої частини населення цієї пруської провінції розбудив історичні спомини про ті часи, коли східня Прусія підлягала польській зверхності. У 1919 році там повстав був навіть спеціальний сепаратистський рух на чолі з колишнім місцевим президентом фон Батоцьким, ген. фон Беловим то-що, які проголошували необхідність повної державної одрубности для східньої Прусії, що на їх думку мусяла ввійти до системи балтійських республік. Рух цей не знайшов ширшого відгуку та й заник. Тепер, як повідомляє «Die Weltbühne», він знову наче б то підводить голову, з нахилами у бік Польщі. Причиною йому

велика економічна криза, що її переживає східня Прусія. Кризу цю великі земельні власники на чолі з вказаним вище фон Батоцьким хотіли б лікувати зміною політичної орієнтації та включенням своєї батьківщини до економічної польсько-балтійської системи. Головною перешкодою для реалізації цих планів, як зважає німецька газета, являється той факт, що Польща не виявляє жадного до того інтересу. Мабуть східнь-пруський сепаратизм і на цей раз так легко піде в непамять, як пішов був уже дев'ять літ тому назад.

* *
*

Так званий китайський «християнський» генерал Фен-Ю-Сянґ, що між иншим од християнської віри уже одмовився, остаточно покинув большевиків і перейшов на бік нанкинських націоналістів, прийнявши в їх уряді посаду військового міністра. На нього покладено завдання зреформувати китайські війська, завести серед них дисципліну, перетворити, одно слово, у справжню армію на європейський кшталт. Будучи свого часу союзником совітів, Фен-Ю-Сянґ користався був большевицькими військовими інструкторами. Тепер він вирішив звернутися до німців і запросив для цієї цілі вславленого німецького генерала Людендорфа. Людендорфа вже не вперше запрошують до Китаю. Торік до нього зверталися нанкинські націоналісти, але він одмовився, вказавши на те, що серед хаосу громадянської війни він не зможе що-будь там зробити. Тепер німецький генерал наче б то погодився, і його приїзду очікують до Китаю. Цікаво, як до цього поставляться антагоські держави. А вони мають право реагувати на це, бо одним із параграфів Версальського трактату колишнім німецьким військовим людям формально заборонено приймати на себе обов'язки інструкторів чи дійсних службовців у якій будь армії, хоч би то була й китайська.

Observer.

З п р е с и.

«Комуніст» в ч. 238 з 12. X. ц. р. подає свіже сфабрикований «документ». Це ніби лист п. А. Ливицького до «міністра закордонних справ УНР». Цього разу новий «твір» патентованих фальсифікаторів присвячено ролі, яку

«виконує національно буржуазний табір Західньої України в сучасній Польщі загалом, а зокрема в готуванні походу пілсудчини проти СРСР, а в першу чергу проти Радянської України».

Опублікування цього фабрикату має на меті ось що:

«Викриття цинічного співробітництва унівеського з пілсудчиною мусить остаточно розвінчати (рострі: «Комуніста») і ті залишки впливу унівеського серед мас, що вони його ще на сьогодні мають».

Само собою, що у всьому тому «документі» нема ані крихти правди. Пан Головий Отаман ніколи нікому такого листа не писав і не міг писати. Зміст, безграмотність (зсі ці: но, ціллїй і т. и.), форма — якийсь «послушний мельдунок» начальника до свого підлеглого, фантастичний штамп бланку, що ніколи не існував, а невдагі майстри ще для більшої

«вірогідности» большевицьким зважаєм, як то там прийнято, і печатку якусь тиснули під підробленим підписом А. Лівіцького (а він цього, до речі, ніколи не робить), — все це досить свідчить про грубість і наївність підробки.

Звістки про якісь заходи до порозуміння з УНДО абсолютно не відповідають дійсності. Доволі згадати позицію УНДО в справі визвольних змагань українського народу, що стогне в московським ярмі. Одже воно аж трімотить на саму згадку про можливу «інтервенцію» (вживаючи його термінологію), що може звідкись загрозувати совітам, і так старанно од всякої спільности з ворожими проти совітів виступами себе одмежовує.

Адже його чільний орган «Діло» так гостинно дав місце на своїх шпальтах нагапкам та баламуцтву, що їх намагається ширити по-між українським громадянством п. сен. Шелухин.

Видно вже у большевиків нема інших засобів, як вдаватися до фальшування листів. А що вони були охочі це робити і раніше, — «Комуніст» з гордістю хвалиться «несчисленими і беззаперечними документами» (такої ж вартости!), які він опублікував торік, — і що їм і надалі певно не зостається нічого иншого, як користатися з цього мошешенського способу, то слід би було невдалим фальсифікаторам подбати про те, щоб здобути хоч один справжній бланк, та надалі доручати цю «делікатну» справу комусь дотелнішому, хоч трохи розумнішому і хоч трохи письменнішому, А то що шкода заходів: аж пальці знать.

* * *

Історія з опублікуванням таємних документів французького міністерства закорд. справ, що торкалися англо-французького морського порозуміння, широкою луною одізналася повсюду. Ганебне поведження героя цієї справи примусило навіть його колег — англо-американських журналістів, які спочатку хотіли бути за його заступитися, — заплямувати його зчинок і виріктися всякої спільности з ним. І от несподівано крадіж документів і її герой, що «зумів дістати» — як делікатно уміє висловлюватися «Діло»! — таємний документ, скористувався з нього, видав своїх спільників і нарешті втік із Франції, знаходять собі оправдання на сторінках львівського органа.

«Американському журналістові потрадилося діло, — читаємо в ч. 236 «Діла», — про яке кожний з нас, з журналістичної братії, бодай раз у житті мріяв: рукою своєю і пером своїм, тоб-то своїм розумом і своєю сміливістю заважити на долі народів».

Для львівської газети «ця безприкпадна видача дипломатичної тайни» уявляється

«політичним ділом «історичного», як то кажуть, значіння тако-ж і для України і цілої Східньої Європи, з долею якої українська справа в'яжеться... Західня база інтервенційних замислів що-до України захитана».

Звісно, так чи инакше розцінювати для України значіння англо-французької морської конвенції — на це панська воля ре-

дакції «Діла». Але досі ми думали, що певні норми етики обов'язкові повсюди і в газетярській справі, і що крадіж завжди зостається крадіжжю. Чи ми помилялися, і редакція «Діла» теж поділяє «мрії» свого паризького дописувача, для якого все полягає, як видно з його слів, в «ловкості рук».

З широкого світу*).

— В палаці Чігі, перед 70 директорами шо-денних фашистських видань, Мусоліні виголосив промову про завдання італійського журналізму, який на думку промовця мусить бути «елементом режиму і силою на послугах цього режиму».

— Англійського міністра Черчіля, який збудував собі власними руками протягом літнього спочинку дімок, запросив Союз кам'янярів в число його членів. Черчіль вже вніс першу членську вкладку, яка дає право на допомогу в разі хвороби, безробіття і страйку. Президія синдикату має ще пропонувати консервативному міністрові вносити і політичний внесок на Робітничу Партію. Але очевидно Черчіль пошлеться на закон 1926 року про необов'язковість такого податку і залишиться аполітичним тред-юніоністом.

— Під час урочистого відкриття новозбудованого через річку Шайн мосту, англійські комуністи улаштували присутнім королю і королеві ворожу маніфестацію.

— 10-го жовтня розпочалася сесія Ірландського парламенту.

— Праця по висунці озера Немі в Апенінах продовжується. Італійська преса сподівається, що першу галеру Калігули вдасться витягти з води в кінці лютого 1929 року.

— Проект польського бюджету на 1929-30 рік передбачає 2.809.200.000 злотих прибутків і 2.656.500.000 злотих видатків, які припадають: М-ву внутр. справ — 230.000.000, м-ву закорд. справ — 55 мільйонів, війни — 814 мільйонів, м-ву освіти — 401 мільйонів, м-ву судових справ — 116 мільйонів, мін. торгу — 52 мільйонів.

— З будинку, який завалився в Празі витягнуто досі 63 душі, з них 27 трупів. Архітектор будинку застрівився. Спроби комуністів маніфестувати з приводу катастрофи припинила поліція.

— З 28 вищих американських дипломатів 22 заявили, що вони не подадуться до демісії разом з президентом республіки. Кудлідж, президент Сполучених Штатів, таке рішення осудив, вказавши, що міністри і послы по духу американських законів є уповноваженими президента, а через те гублять свої уповноваження разом із президентом.

— Американський міністр Девіс в промові, сказаній в Сан-Антоніо

*) На числені бажання читачів подаватимемо стислий перелік цікавішого, що діється в світі.

(Техас), трактуючи Паризький пакт, заявив, що з цього останнього зовсім не випливає, що американська армія мусить розпочати скорочування своєї кількості і сили.

— В Чикаго дві ворогуючі компанії таксометрів знаходяться в одвертій війні. Не проходить дня, щоб якийсь гараж чи склад не згорів чи не вилетів в повітря від ворожої противної руки. Нараховуються вже чимало жертв.

— Чанг-Кай-Шек, голова нового націоналістичного хинського уряду, присягнув на вірність законам республіки. В числі надісланих з цього приводу поздоровлень знаходяться привітання урядів Сполучених Держав, Франції, Голандії і Німеччини.

— Американець Уельс скупив листи відомого англійського письменника Бернарда Шоу і збирається їх видати. Бернард Шоу з цього приводу загрозив судовим переслідуванням.

— Німецький антиквар Лепке, що за допомогою померлого німецького посла у Москві Бродкорфа-Ранцау дістав на комісію від большевиків художні речі і картини з петербурзького Ермітажу, видав каталог продажу і оголосив першу ліцитацію на 6-7 листопаду с. р.

— Відома паризька газета «Le Temps» продовжує містити велику і надзвичайно цікаву полеміку між прихильниками і противниками жіночого голосовання і рівноправності.

— Індекс цін в роздріб по місту Парижі для тринадцяти предметів першої необхідності з 480 в січні піднявся в вересні до 544. Для цілої Франції (250 міст) цей самий індекс з 530 в кінці травня піднявся до 536 в кінці місяця вересня.

— 11 жовтня в Ярмуті в присутності 1.200 делегатів відкрилася 45-та конференція англійської ліберальної партії.

— 5 листопаду знов має зібратися в Кенінгсбергу польсько-литовська конференція.

— Афганський король Аманула проголосив на прийняття дипломатичного корпусу і вищих урядовців промову в справі ширення освіти, заснування публічних шкіл і бібліотек, а також прийняття європейського одягу і емансипації жінок.

— В Туреччині далі інтенсивно провадиться заведення латинської абетки і перехід до неї в школах і публічних установах.

— Американський авіатор Бірд, що свого часу перелетів Атлантику, а тепер задумує перелетіти Південний бігун, вирушив з експедицією з Каліфорнії в напрямі Австралії, щоб заснувати там відправну базу.

— Коло Кіберон в Бретані археолог з Нансі Сен-Жюсі-Некар відкрив старовинне мезолітичне селище. Крім всяких людських виробів знайдені кістяки і рештки праісторичних рослин.

— Французький підводний човен «Ондин», що вийшов з Шербургу в напрямі Бізerti (Туніс) 1 жовтня зіткнувся коло Віго з грецьким пароплавом «Катерина Куляндрис» і затонув на глибині 1.500 метрів з усім екіпажем, що складався з 43 душ. З попереднього слідства, яке провадить грецький консул в Роттердамі, куди прийшов пароплав, вияснюється, що винуватцем катастрофи є капітан «Катерини Куляндрис», який вів свій

пароплав з погашеними вогнями, а потопивши «Ондин» не вжив відповідних заходів що-до подання помочі потерпівшому човнові.

— В селі Кленіз в Коринтії знайдено велику кількість античних глиняних виробів, ваз і кольорових черепків. А в Артемізеї (Евбея) з води витягнуто також велику бронзову статую.

— Розкопани Геркуланума, які рік тому було поновлено в присутності короля Віктора Емануїла, дали вже інтересні результати: вирубано з лави цілком кілька будинків, знайдено багато статуй і предметів хатнього вжитку.

— 15 жовтня зачинилася Інтернаціональна виставка в Кельні.

— 15 жовтня в Равені відсвятковано століття смерти поета Монті, що був офіційним співцем Наполеона Великого і секретарем Цизальпінської Республіки.

— В Сан-Джовані-Ротондо в Італії відкрито рештки праісторичного міста, а поруч з ним також і руїни римських будівель.

— В Копенгазі на 81 життя році померла російська імператриця Марія Федорівна. Покійна була зроду данською принцесою, вийшла заміж за Олександра III в 1866 році. Проти цього, свогочасу, між иншим, гостро протестував тодішній французький уряд, але пізніше покійна надзвичайно спричинилася до франко-російського союзу і навіть до Потрійної Антанти, завдяки чому в дальішому вона вславилася як антантофілка і противниця гермаофілів, що оточували царя Миколу I, особливо, Олександрю Федорівну. В часи большевицького перевороту Марія Федорівна жила в Києві, а пізніше в Ялті, але большевики, очевидно, побоюючися комплікацій з англійцями і заступництва королеви англійської Олександри, рідкої сестри Марії Федорівни, випустили цю останню за кордон.

Перед смертю бувша російська цариця висловила бажання бути похованою коло чоловіка в Петербурзі.

— Між Сполученими державами Північ. Америки та Еспанією відкрито радіо-телефоничне сполучення. З цього приводу еспанський король і президент Кулідж обмінялися по новій лінії привітальними промовами.

— В Осло відбулася жалібна маніфестація на честь Амундсена. Величезний натовп, вислухавши спів хору Снівочих т-в, дотримав хвилину спокою і розійшовся, віддавши належну шану великому дослідникові, що загинув, летівши на поміч експедиції ген. Нобіле.

— Група естонських депутатів Сойму (радикалів) внесла пропозицію зруйнувати православний собор в Ревелі, який їм нагадує про минуле російське панування.

— Англійська археологічна комісія в Палестині відкрила на горі Офел великий некрополь, в якому думають, що поховані іудейські царі. На цій же горі свого часу було збудовано зруйнований пізніше храм Соломона.

— Роскопки в Сенесе-ле-Магон (деп. Сон і Луари) відкрили цілі праісторичні фабрики кремінного струменту і зброї.

— Рамзай Мак-Дональд на запрошення недавно заснованої Ліги Міжнародного зближення прочитав в Берліні в залі засідань Рейхстагу лекцію на тему організації миру. Серед присутніх були майже всі міністри, багато депутатів і добірної публіки.

— З огляду на невизнання Туреччиною гогового режиму в Албанії можлива перерва дипломатичних зносин між цими двома країнами.

— Коронація Албанського короля Зогу має відбутися в Круї 28 листопаду; на ній мають бути італійський наслідник Умберто і болгарський князь Кирило.

— У Парижі відкрилося засідання комісії Міжнародного Комітету Уніфікації повітроплавного права.

— В графстві Есекс в Англії вибухла секретна фабрика вибухового матеріалу. Директор її відмовився дати журналістам, які б не було відомості про причини вибуху.

— Польський посол у Парижі Хлаповський виїхав до Варшави для нарад з урядом в справі розпочаття переговорів з Францією для складення нового комерційного договору.

— Члени б. російського імператорського дому, що знаходяться нині на еміграції, опублікували заяву в справі пані Чайковської, яка претендує, що вона є донька царя Миколи — Анастасія.

— В Мексику відбулася анти-американська демонстрація під лозунгом «Геть американських вбивців і фашистів». Образливого змісту афіші наклеяно було навіть на стіни консульства Сполучених Держав.

— Німецький дирижабль «Граф Цепелін» після 111 годин драматичного перельоту через Францію, Іспанію, Азорські острови і Атлантику щасливо спустився 16 жовтня о 17 год. 35 хв. (америк. час) в Лакгерсті, коло Н'ю-Йорку. Досягши, не дивлячися на аварію, берегів Америки, він пролетів над Вашингтоном, Балтиморою, Філадельфією і Н'ю-Йорком. З Н'ю-Йорку до Лакгерсту його ескортувало 12 аеропланів. Підчас легу над Н'ю-Йорком дирижабль вітали гудками всі пароплави, що були в порту, і всі фабрики і заводи міста. Все населення Н'ю-Йорку висипало на дахи і на вулиці. В Лакгертському аеропорті дирижабль зустрів стотисячний натовп, який ледве дозволив зробити маневри необхідні для спуску і введення в ангар.

Дирижабль після необхідного ремонту і спочинку має за два тижні вилетіти назад до Фрідріхсгафена.

— М. Кузнецова за допомогою кн. Церетелі, Крупенського і свого чоловіка Масене заходжується коло створення московської опери в Парижі.

— В голосній справі американського журналіста Хорана франц. міністерство закордонних справ опублікувало 17 жовтня офіційне повідомлення, яке встановлює, що відомі документи, дотичні справи англійсько-французького морського договору, були взяті журналістом Деляпланк, що служив у Хорана, без дозволу урядовця м-ва Нобле. В цьому ж повідомленню наводиться текст добровільного признання Хорана в префектурі, з якого виявляється, що він робив заходи за гроші дістати вишеназвані документи, що він обіцяв Деляпланкові 10.000 дол. і що перша його версія, що ніби він дістав документи від свого директора, а не сам, є неправдою.

В результаті справа має бути передана міністрові юстиції для належного слідства і суду. Хоран, який утік спочатку до Лондону, виїхав вже до Америки. Очевидно цей загодто безцеремонний журналіст вже більше до Європи не повернеться, бо це вже другий раз як йому доводиться рятуватися від заслуженої кари. Два роки тому за подібну справу його випроводив італійський уряд.

Хроніка.

З Великої України

— Кандидатури від сов. України до «Всесоюзної Академії Наук». — Кандидатури президента УАН — Заболотного, Грушевського, Писаржевського, Берштейна, Багалія, Крилова й Граве уважаються за безспорні. Натомість викреслені із списку кандидатів Гютнер, Железов, Єгоров, Кістяковський, Фрейман, Челпанов, Ієнзель та інші за «антигромадськість» й брак наукового марксистського уґрунтування. За 10 днів секційні комісії Всесоюзної Академії Наук закінчать перегляд кандидатур й подадуть академії список кандидатів, яких вони ухвалили. На виборах до Академії будуть брати участь представники всіх «союзних» республік; з сов. України для участі в виборах відряджено голову «Українуки» — Озерського й проф. Яворського («Пр. Пр.», ч. 239 з 13. X).

— Зацікавлення чужинської науки археологічними розкопинами в Ольвії. — Керівники німецького археологічного інституту й Берлінського музею запросили професорів Дложевського й Балтенка на всенімецьку археологічну конференцію для доповідей про Ольвійські розкопини. В останній час, в цьому році, розкопини в Ольвії переводили виключно українські наукові сили. Праці Ольвійської експедиції на весні 1929 року вийдуть друком («Пр. Пр.», ч. 235 з 9. X).

— Зв'язок Всенародної бібліотеки України

налагодився майже із 100 бібліотеками різних частин світа. Бібліотека обміюється виданнями з бібліотеками Англії, Аргєтини, Бельгії, Данії, Кагади, Норвегії, Франції, Швеції, З'єднаних Штатів і т. и. («Пр. Пр.», ч. 238 з 12. X)

— Ювілей Коцюбинського. — Колегія «Наркомосвіти» РСФСР запропонувала «Головсовихові» й «Головполітосвіти» дати директиви про святкування ювілею Коцюбинського в школах, хатах-читальнях та клубах у місцевостях РСФСР з українською людністю. «Нарком» освіти РСФСР Луначарський удався до всіх культурно-освітніх установ, що провадять роботу серед українців, з спеціальним листом з приводу ювілею («Пр. Пр.», ч. 237 з 11. X).

— Медаль і марка пам'яті Коцюбинського. — Центральна комісія «Наркомосвіти» для увічнення пам'яті Коцюбинського вирішила випустити медаль і марку з портретом письменника. Крім того вирішено відбудувати у Віньиці будинок Коцюбинського й видати останнє творі Коцюбинського. Комісія вдалася також до комісії увічєнія пам'яті Коцюбинського в Москві, щоб погодити заходи до популяризації творчости Коцюбинського серед українців в Московщині («Пр. Пр.» ч. 235 з 9. X).

— Дотації театрам. — Президія «Окрвиконкому» вирішила дати Київським театрам дотації 106.000 карб. — З окрема Державній Опері — 50.000 карб., театрові ім. Франка — 20.000 карб., театрові для дітей — 6.000 карб.,

робітничому — 8.000 карб., селянському — 6.000 карб., жидівському — 6.000 карб., капелі «Думка» — 5.000 карб., капелі «Рух» — 2.000 карб., т-ву ім. Леонтовича — 2.000 карб., й польській студії — 1.000 карб. Крім того виявляється, що театри дефіцитні і що асигновано на ліквідацію торішнього дефіциту театру ім. Франка — 16.500 карб. і російській драмі — 12.300 карб. («Пр. Пр.», ч. 238 з 12. X).

— Як селяне «чистять» комітети незаможних селян. — Після отримання наказу перевірити соціальний склад комітетів незаможників така перевірка була переведена й результати її, напр., в Коростишевському районі такий: в окрузі перевірено 63 організації й з них виключено 250 середняків, 290 незаможників і 60 заможних. Як мотиви виключення виставлено те, що вони «чудаки», або «мають чортову думку» і т. и.

— Те саме відбулося й по других районах. Так, про перевірку на Проскурівщині «Комуніст» пише, що «слід відзначити масове виключення з організації незаможників. Подекуди з організації виключили коло 56% незаможників, бо в багатьох районах, як от у Лeticівському, Деражнянському та в інших, перевірку організації просто обернули на «чистку». («Комуніст», ч. 235 з 9. X). Це все означає, що большевики на селі тратять ґрунт.

— «Невтішні наслідки» Як пише совієська газета, наслідки «Місячника Лікнепу» вповні уже вияснилися. Як відомо, цей місячник закінчився 1 жовтня. Виявилося, що в цілому ряді округ, як Уманській, Мелітопольській, Старобільській, Полтавській та Могилівській, навіть не подбали про те, щоби своєчасно розіслати ка місця провідні вказівки. З'ясувалося також, що в більшості округ акції місячника місцеві «окрвиконкоми» нічим не допомагає («Комуніст», ч. 236 з 10. X).

— Українці зацікавлені. — «Перше січня — останній речінець, до якого всі службовці повинні вивчити українську мову... Проте багато службовців, що мають другу й третю категорію, не поспішають вивчати мову. Таких службовців в Києві є понад 8.500 чоловіка, а на групах українознавства досі вчиться тільки щось 3.000 осіб...» Насувається само собою питання, в який раз оце признається «останній» речінець для переведення українізації? («Пр. Пр.», ч. 237 з 11. X).

— Після перевірки українізації в Луганському виявилось, що установи ставляться до українізації формально. Апарат районної споживчої кооперації, що обслуговує село, зовсім не українізовано. Так само стоїть справа й в товаристві взаємного кредиту («Комуніст», ч. 236 з 10. X).

— В більшості обслідуваних установ в Проскуріві працівники розмовляють російською мовою. В Полтаві в багатьох організаціях і установах працівники ще не знають української мови. («Комуніст», ч. 233 з 6. X).

— Поміч жидівським колоністам. — Жидівським колоністам Запорізького округу, що потерпіли від недороду, подається допомога й відправлено понад 140 душ на буряки, а коло 170 чоловікам даго громадську працю в Запоріжжю. Дітям колоністів окружна комісія допомоги потерпілим від недороду виділила 600 пайків, устаткування ж кухонь узяв на себе ОЗЕТ («Комуніст», ч. 233 з 6. X).

— Дніпрельстан. — Відбувся пленум Всеукраїнського комітету сприяння Дніпрельстанові. Комітет визнає за необхідне приступити до розробки проблеми пароплавства на всьому протязі Дніпра і доручив «Українськплавові» вивчити питання про найбільш ефективне використання енергії Дніпрельстану. Комітет також звернувся до Ради Праці і Оборони з проханням швидче затвердити проекти мостів через Дніпро («Пр. Пр.», ч. 235 з 9. X).

— Карточки на взуття й мануфактуру. — Щоби довідатися, що уже і на взуття заведені карточки, треба прочитати в совітській газеті аж 2 стовпці, де великими літерами написано, що «взуття в місті досить», що «українська шкіряна промисловість з 1923-24 року збільшила продукцію підошви на 400% і т. и. — і вже в кінці дрібненько написано, що продаж чобіт обмежений й що, хто бажає купити підметки мусить дістати спочатку «талон» (слово «карточка» страшно, видно, ужити) і тільки з цим «талоном» в крамниці свого району може купити шкіру. Як «забезпечується взуттям село» можна судити по тому, що серед того взуття, що на село ще якось попаде, цілком немає взуття, придатого для вжитку на селі й на яке є великий попит; замість того присилаються жіночі «лодочки» й черевини з вузькими носками. Крім того й цього взуття присилається в мінімальній кількості. Так, напр., до цього часу «Шкірсиндикат» додав «Вукоспілці» для розподілення усього тільки коло 2% передбаченої кількості взуття.

— Те саме робиться й з мануфактурою. Сукна видаються кооперативами «прикріпленим колективам» не більше трьох метрів на душу й то тим членам, що не боргують жадних внесків і з 1 квітня не діставали цього краму. Так само установлені норми й щодо бавовняних товарів («Пр. Пр.», ч. 238 з 12. X).

— За браком хліба закриваються ідальні. — На Ярошівській цукроварні за браком хліба закрилася ідальня («Комуніст», ч. 236 з 10. X).

— Картоплі, яка могла б до деякої міри замінити хліб, також обмаль. Крім того совітська господарка спричиняється до того, що картопля сотками вагонів псується. Так, напр., Луганський кооператив одержав 150 вагонів картоплі, що непридатна до вживання. Алчевський робітничий кооператив одержав 25 вагонів гнилої картоплі («Комуніст» ч. 235 з 9. X).

— Крах капітального торговельного будівництва. — З доповіді торговельної секції Президії «Укрдержплану» виявляється, що торговельне будівництво будівельних робіт виконало усього тільки на 10%, причому нема ані однієї роботи, яка б була закінчена вповні.

Особливо, погана справа з будівництвом великих виробничих підприємств, для яких минулий сезон цілком втрачено («Комуніст» ч. 235 з 9. X).

— Епідемія черевного тифу розростається. — Число захворювань уже міряється на тисячі. Смертність і адзвичайно висока й доходить до 18%. Епідемія шириться ще більше, звадяки антисанітарному стану робітничих селищ; по заводах немає навіть перевареної питної води («Комуніст», ч. 236 з 10. X).

— Совітська кооперація. — В кооперативі на Ярошівській цукроварні майже не відбуваються засідання правління. Голова правління має повну змогу провадити на свою руку різні комерційні операції. За внесок 150 карб. додається півий особі, напр., шинксве залізо, сушко тощо («Комуніст», ч. 236 з 10. X).

— Вовки на Київщині. — В селі Келесцях Іванівського району з'явилися вовки, які перевели багато худоби, і навіть коней. Теж з'явилися вовки в селі Страхеліссі, Черньобильського району («Пр. Пр.» ч. 235 з 9. X).

На укр. зємлях

На Волині, Холмщині, Поліссі та Підляшшу.

— Кооперативне свято в Луцьку. — На кооперативне свято в Луцьку зійшлося до півтори тисячі люду, переважно — мольдь. Де-які села взяли в нім участь організованого, прибувши на віче під українською церквою з відповідними табличками та українськими

їнськими прапорами. Намічений похід по вулицях міста влада заборонила. Академія почалася українським національним гімном, який відіграла оркестра. Дальший програм академії складався з привіталь, промов, декларацій, національних танків та вистави «Останній сніг». На свято прибули представники із Львову, яких сердечно вітали волинські кооператори, підкреслюючи, що центр української кооперації на Волині є центр тієї ж кооперації в Галичині («Укр. Громада», ч. 41).

В Галичині,

— Лугове свято в Бучачі. — В Бучачі відбулося лугове свято, в якому взяло участь здвиги 800 луговикив та луговичок. Після вправ відбувся похід, який рушив на стрілецьку могилу, де відбулася по службі Божій нахарида. Свято вдалося, як найкраще («Діло», ч. 225).

В Буковині.

— З діяльності «Довбуша». — Як відомо, черновецький «Довбуш» бере участь у мистецьких змаганнях Буковини. Оголошено табеля дотеперішніх вислідів виказує, що з сімох дружин, які беруть участь у змаганнях, «Довбуш», стоїть на другому місці. На першому місці стоїть німецький «Ян» («Діло», ч. 226).

На Закарпатті.

— Велике свято в Ужгороді. — В найбільш висуненій на захід частині української території гуртком народницької закарпатської інтелігенції, об'єднаної в ужгородській «Просвіті» — збудовано нову українську твердиню — «Народній Дім», що його відкрито 7 жовтня с. р. Свято відкриття й посвячення «Народнього Дому» почалося фактично ще з суботи 6 жовтня. Цього дня о 6 год. рано прийшла до Ужгороду оркестра і мішаний хор з Боч-

кова з блакитно-жовтим прапором. По обіді відбулася перша кіно-вистава, а увечері концерт хорів: Бочківської та Перечинської «Просвіті», Перечинського т-ва «Січ» й «Руського національного хору» з Ужгороду.

В неділю 7 жовтня після служби Божої рушив вулицями Ужгороду величавий похід до «Народнього Дому». На чолі походу іхала кіннота, а далі йшли дівчата в національним убранню, пластуни з Мукачова, школи з Ужгороду та його околиць. При кінці йшов посадник Ужгороду Кость Грабар і члени головного віділу «Просвіти». Посол Волошин, о. д. р. Гадижега і проф. Попович іхали в середині походу автотом, на якім пластуни тримали великі українські прапори. Замикали похід січовики з Перечина в одностроях. Підчас походу грала оркестра з Бичкова.

Після урочистого посвячення «Народнього Дому» були виголошені промови і почалася святочна авадемія при численній участі представників укр. суспільства з цілого Закарпаття та укр. делегацій з Галичини. Зачитано було спису привітань з різних місцевостей Волині та Галичини. Академія закінчилася святочним банкетом.

Увечері в мійському театрі відбулася вистава «Марусі Богуславки», а по ній бал, на якому голова «Просвіти» вітав представників Галичини сен. Кисилівську та посла Луцького.

Чехи це українське свято збоїкотували, виявляючи ще раз своє неприхильне відношення на наших культурно-освітніх змагань на Закарпатті («Діло», ч. 230).

— Жиди проти вшанування пам'яті Едана. — Закарпатські сіоністи виступили проти святкування пам'яті Едварда Едана («Діло», ч. 225).

Газетні звістки.

— Нові професори українці. — В біжучотому шкільнотому півріччі на відділі православної богословії при Варшавській

університеті будуть провадити науку такі нові професори: О. Лотоцький та Біднов. («Укр. Громада», ч. 41).

— Повстанців засуджено на смерть. — Повстанців Гр. Гончарука і М. Ломачинського, членів партизанського відділу, що працював до березня 1928 року, засуджено до рострілу («За Свободу», ч. 236).

— Знищено сількора. — В Житомирській окрузі забито сількора Мустенака; це вбивство є одним із виявів боротьби місцевого населення проти совітського «землеустройства» («За Свободу», ч. 236).

— Забито активного комуніста. — В с. Славуті на Київщині стрілом з револьвера забито активного комуніста Мартуса. («За Свободу», ч. 236).

— Справа Шумського. — Центральний комітет української ком. партії відкинув прохання лідера українських опозиціонерів Шумського про повернення його до партії. Шумський лишиється на засланні в Приамурській краю. («Руль», ч. 2391).

— Націоналізм «жовтоблакітників». — В Харкові відбулася «Всеукраїнська нарада працівників освіти», на якій стверджено брак учителів. Присутній на нараді Скрипник загрозив вчителям карою за те, що вони не придержуються лінії большевицької партії і роблять ухил в бік «жовтоблакітного націоналізму» («Укр. Хлібороб» ч. 29).

— Напад на аеродром. — Совітська газета «Красная Армия» подає, що на один з українських аеродромів був зроблений збройний напад. Нападники намагалися зірвати один з анґарів. Напад не вдався, бо вартовий встиг підняти тривогу. Нападники втікли, забивши вартового («За Свободу», ч. 235).

— Бурі на Чорному морі. — З Одеси повідомляють, що

на цілому побережжі Чорного моря лютують сильні бурі, перешкоджаючи правильній комунікації між Одесою, Миколаєвом та Херсоном. Багато рибальських човнів загинуло без висти. Нема також вистей від багатьох пароплавів. («Діло» ч. 225).

— Сутичка з селянами. На Терщині сталася сутичка між селянами і комуністами. 33 комуніста було поранено. Місцеву міліцію селяне обезброїли. Заворушення було припинене наспівшими відділами ДПУ. Ватажків, що його спричинили, — заарештовано («Руль» ч. 2391).

— Мусоліні про Україну. — Недавно в одній італійській газеті появилася за підписом Мусоліні стаття, в якій він звертає увагу світа на 140 мільйонову небезпеку, яка загрожувє Європі і цілому світу від держави совітів. Але в тому штучному комплексі — каже Мусоліні — є й відрядне явище — це змагання народу українського до самостійного життя. Взагалі в Італії за останні часи появилося багато стагей, в яких дуже поважно трактується українську проблему («Укр. Громада», ч. 41).

Бібліографія.

«Літературно-Науковий Вістник». Кн. IX. За вересень 1928 року. Львів.

В частині історично-публіцистичній відмічаємо замітку В. Короліва-Старого — «Ювілей Галицької Просвіти», продовження спогадів графа Михайла Тишкевича, допис М. Г. про «Міжнародну виставку в Кельні», а особливо блискучу по думці і по формі та по ерудиції статтю самого редактора ЛНВістника д-ра Донцова під назвою «Невільники доктрини».

Справа ходить про кризу комуністичного режиму на Україні і д-р Донцов ставить питання так, що цікаво було б викрити об'єктивні (господарчі, політичні) причини цієї кризи, але мабуть ще цікавіше — причини суб'єктивні,

які полягають на захитанню не большевицького режиму, лише большевицької ідеї на Україні». Після надзвичайно цікавого аналізу творів українських двоходушників, починаючи від Гоголя і кінчаючи сучасними харківськими, автор приходить до висновку, що «з заляманням комуністичної ідеї в психіці українського громадянства — не зламалася життєва сила цього громадянства. Вона лишилася, а з нею лишилася і туга великої нації за своїм великим словом».

«*Chez les Soviets en Asie Centrale*» (Réponse aux communistes français) par Moustapha Tchokaëff avec préface de Pierre Renaudel. Paris 1928. Hachette. Paris. 6 frs.

Тема брошури — спростування брехливих декларацій групи французьких комуністів, що були присутні на 10-ій річниці большевицького перевороту в Москві і які, побувавши в Туркестані два дні, розуміється під доглядом Чека, оповістили по повороті назад, що СРСР це рай, а Туркестан зокрема зразок прогресу і міжнародного миру. п. Чокаєв, як знавець туркестанських відносин і тих «чудес», які там натворили спадщини Скобелева і Перовського, тримаючися дуже зручної і правдивої методи — використання для спростування лише большевицьких офіційних даних, дає достойну і дуже інтересну по даних характеристику і того прогресу і того миру, про який так солодко співають за московськими чекістами їхні французькі копії.

Розуміється, нас, українців, всім тим, що наводить п. Чокаєв про «художества» червоного московського імперіялізму в Туркестані, не здивуєш, бо Україна перетерпіла і довше і більше од усіх отих московських удосконалень і прогресів, але для закордонну книжка п. Чокаєва та ще з передмовою лідера французьких соціалістів П'єра Реноделя дуже цінна річ, бо дає дуже солідну характеристику становища в Туркестані та ще в такий спосіб, що, коли б большевики посміли спро-

стовувати, то мусіли б лише полемізувати з самим собою, з своїми ж власними даними і писаннями.

Висновки з брошури для української політики недвозначні: єдиний фронт проти Москви на еміграції, найширша боротьба з новими переселеннями українців до Туркестану і скерування громадської думки українських колоністів-старожилів в Туркестані в напрямі боротьби за самостійність Туркестану і за повну згоду з місцевим населенням проти московської колонізації і гніту.

Кому дорога ідея повалення нестерпимо жорстокого і дикого московського імперіялізму і колонізації, той знайде в брошурі п. Чокаєва і підкріплення цієї загальної широкої ідеї для всіх іногородців, що не виплуталися ще з московського паутиння.

І. Заташанський

Лист до редакції.

Високоповажаний пане Редакторе.

Прошу не відмовити умістити на сторінках вельмишановного Вашого тижневика наступне спростовання.

В органі групи М. Шаповала «Нова Україна» за квітень-червень ц. р. на 96 сторінці у відділі «Відгуки життя» подана відомість про те, що наче б то я, як голова Українського Центрального Комітету в Польщі, під час мого побуту в червні ц. р. у Празі та Подєбрадах, на запитання, чи пустять поляки абсолютне високі шкіль до Галичини та Волині для культурної та технічної праці, відповів між иншим: «... От, есерів і їм подібних, то ми ні в яким разі не пустимо».

В інтересах встановлення істини, цим заявляю, що такої фрази, яку в мої уста вкладає шаповалівський орган, не висловлював.

Навіпаки, на запитання кількох абсолютентів, я з'ясував, що, коли існує думка, наче-то У. Ц. К. не дає віз на в'їзд до Польщі, то це є грубе непорозуміння, бо пускати чи не пускати до Польщі — не є

функцією Комітету, а відповідних органів польської влади.

А тому, приписування мені вище наведеного виразу являється лише черговим наклепом шаповалівського органу, в брутальних виступах якого годі шукати мінімальної порядности та культурности. Тому мене не дивує цей брехливий брутальний виступ, бо до таких виступів органу шаповалівської групи усі давно звикли. Що ж до фрази: «Т. зв. укр. центр.

ком. хоче пустити на Західньо-українські землі тільки людей, які належать до їхньої (уенерівської) купки, щоб цим людям дати «свої» завдання», то, очевидно, в цьому орган Шаповала по собі судить.

Прошу прийняти запевнення моєї найглибшої до Вас поваги

М. Ковальський (—).

Варшава 18. X. 1928 р.

До Хвальної редакції часопису «Тризуб».

Долучаючи до цього справоздання по виданню газети «Українське Життя» разом з Актом Ревізійної Комісії, ласкаво просимо не одмовити умістити його на сторінках Вашого шановного часопису, щоб в такий спосіб можна було поінформувати численних жертвенників про ведення справи.

Крім того цією дорогою Управа звертається до всіх боржників газети вирівняти свої залежності, щоб можна було зробити остаточний розрахунок з вірителями в-на, а решту, згідно постанові спільного засідання Управи і Ревізійної Комісії, передати на фонд для вшанування пам'яті С. В. Петлюри.

В спискові «Рахунок Комісіонерів» зіркою зазначені ті особи, які до сього часу вже остаточно вирівняли свої залежності перед адміністрацією газети.

Гроші просимо надсилати на адресу: Nymburk. Kramolinova ul. c. 1143 Mukola Litvicky. C. S. R.

Складаючи наперед свою найсердечнішу подяку за виконання нашого прохання, залишаємось з правдивою і глибокою до Вас пошаною

Редакція і адміністрація часопису «Українське Життя»
(підпис).

А К Т ч. 2

ревізії справ газети «Українське Життя» на 25. XI. 27 року.

Ревізувала комісія в складі: Білодуба та Шевченка Володимира. Управа пред'явила ревізійній комісії: а) журнал-денник; б) головну книгу; в) документи.

При ревізії виявилось: 1) Записи в книгах ведено як слід, і відповідно до пред'явлених документів; 2) на всі видатки і про всі поступлення маються відповідні виправдуючі документи; 3) обороти по журналові-денникові на день 25. IX. 27 р. виносять сімдесят три тисячі двісті шістьдесят три кч. і 31 галер (73.263 кч. 31 г.)

25. IX. року 1927.

м. Подебради, ЧСР.

Члени: Білодуб. Шевченко Володимир, Секретарь.

3 ориг. вірно: (підпис).

СПРАВ ОЗДАННЯ

по виданню газети «УКРАЇНСЬКЕ ЖИТТЯ» за I-1(13) числа
на 25 травня 1927 р.

Назва рахунків	О б о р о т и.		Балансові лишки.	
	Дебет.	Кредит.	Дебет.	Кредит.
	К. г.	К. г.	К. г.	К. г.
Каса	16.393,65	16.285,48	108,17	—
Філія	751,35	751,31	—	—
Безкоштовна розсилка.....	3.784,00	3.784,00	—	—
Невипл. гонорар	1.253,10	1.253,10	—	—
Адміністрац. видатки ...	2.330,43	2.330,43	—	—
Майно	308,20	—	308,43	—
Фонд газети	10.065,18	11.704,42	—	1.639,24
Передплата.....	1.278,00	1.696,94	—	418,94
Боржники	169,70	122,50	47,20	—
Ріжні особи	—	438,85	—	438,85
Продаж в роздріб	158,00	158,00	—	—
Аванси.....	1.858,45	1.858,45	—	—
Видатки на газету	15.695,25	15.695,25	—	—
Експедиція.....	12.518,00	12.518,00	—	—
Суми в кред. уст.	1.800,00	1.800,00	—	—
Комісіонери.....	4.900,00	2.866,54	2.033,46	—
Баланс.....	73.263,31		2.497,03	

Бухгалтер М. Литвицький.

Р-к Майна

Кліше: С. Єфремова	87,00
Пастора Рея	55,50
С. Чикаленка.....	56,70
Шапірограф.....	109,00

308,20

Р-к Боржників.

К. Закоштуй	47,20
-------------------	-------

Р-к КОМІСІОНЕРІВ-

а) Кн. «Тризуб».....	330 кч.	п. Барвінський ...	30 кч.
Олесюк Т.	290 »	» Бредихин.....	30 »
Кн. «Унію».....	265 »	» Черненко	30 »
Нагорний	81 »	» Гудима	30 »
п. Геродот	250 »	» Рибачук.....	30 »
» Кедровський	40 »	» Степура	30 »
» Калюжний	55 »	» Марцінкевич	30 »
» Сікевич.....	130 »	» Паламарчук	30 »
» Христин	130 »	» Книгарня Наук.	
» Стечишин.....	35 »	Т-ва ім. Шевченка	
«Громада» в Луцьку	30 »	у Львові	145 »
		» Ступицький.....	12 »

Разом 2.033 »

Р-К РІЖНИХ ОСІБ.

В-ву «Архів Визвольної Боротьби» 98,25
Комітетові для вшанування пам'яті С. В. Петлюри..... 340,60

Голова Управи **М. Литвицький.** 438,85
Секретар **О. Костюченко.**
Чт. Управи **Б. Бовитько.**

З а к л и к.

Студенти - недопомоговці Української Господарської Академії в Подєбрадах Ч. С. Р.

Студенство Української Господарської Академії в Подєбрадах в Ч.С.Р., що до матеріального забезпечення, поділяється на дві категорії: стипендіяти і недопомоговці. Такий розподіл започаткувався вже на другий рік існування Академії, бо були випадки, що із тих чи інших причин де-кому не судилося одержати стипендії.

З метою допомоги цим студентам утворений був при Академії Благодійний Комітет, який піклувався такими нестипендіятами і видавав їм грошові допомоги в розмірі 250-300 кч. місячно з фонду внесків, що складала як студентство, професура та урядовці Академії, так і інші громадські організації.

Організоване студентство в Громаді при Академії, крім регулярних що-місячних внесків на недопомоговців, робило ще по мірі можливости, періодично, одноразові оподаткування в збільшеному розмірі. Та все це разом далеко не вистарчало на найнеобхідніші потреби буденного життя студента, бо прожитковий мінімум студента виносить тут 450 кч. на місяць.

На початку явище це мало характер незначний. З часом набрало воно поважнішого значіння тому, що число недопомоговців значно збільшилося, особливо в шкільнім році 1927-28, коли до Академії прибуло багато нових студентів із різних еміграційних центрів, а з боку Міністерства нових асигнувань на стипендії вже не було. Тепер нараховується в Академії студентів недопомоговців до 70 осіб.

Зрозуміло, що таке раптове збільшення нестипендіятів викликало погіршення їх матеріальних умов і, вже починаючи з зимового семестру 1927-28, тільки частина одержувала по 200-250 кч. місячно, а більшість з них по 100-150 кч. Це унеможливило провадити нормально академічну працю, але всеж таки ніхто не покидав академічної лавки, бо, шукаючи якогось побічного заробітку, була хоч сяка-така скромна можливість учитись і надіятись на кращу майбутність в матеріальному відношенні.

В цьому семестрі (зимовий 1928-29) матеріальні умови згаданих студентів стали далеко гіршими ніж в попередньому році, бо майже неможливими. На весні ц. р. закінчили студії в Академії біля 150 осіб. В зв'язку з цим число студентів стипендіятів зменшилося, а тим самим зменшилась і сума внесків на недопомоговців. Рівнож і Сенат Академії, з причини різних зменшень річного кошторису, не має можливости уділяти допомоги в попередньому розмірі.

Таким чином допомога студентам недопомоговцям звелась тепер до мінімуму і тільки 15 студентів старших семестрів одержує по 200 кч., а

решта (55) по 60-70 кч. місячно. Такий стан річей виключає всяку можливість займатися наукою, і ці жаждущі світла, правди і науки примушені замінити академічну лавку на сокиру та лопату і шукати фізичної праці, якої рівно-ж тяжко дістати — особливо тут в Чехії — та ще й до того тепер, коли настає зима пора.

І так ці учасники спільної визвольної боротьби, що йшли разом з нами в одних рядах за волю і права Українського Народу, що спільно переносили тяжкі дні голоду й холоду в різних таборах інтернованих, але яким не пощастило разом з нами сісти до учебної лавки і бути незалежними що-до матеріяльного відношення, — ці наші колеги силою обставин сучасного матеріяльного положення засуджені на моральну смерть.

Пробувши в Академії рік - два, вони примушені із-за браку хоч би тих попередніх мінімальних засобів на прожиття, з жалем в очах покидати святиню науки — Академію та виїзжати на заробіток куска хліба.

Щоби так чи инакше уможливити їм нормально закінчити студії і осягнути свою мету, для якої вони сюди прибули, Управа Громади Студентів Укр. Господарської Академії звертається з закликом до всього українського громадянства, як в краю так і на еміграції, до всіх громадських культурно-освітніх та студенських організацій, прийти на зустріч з матеріяльною допомогою цим, з обезкриленою судьбою, учасникам визвольної боротьби.

Особливо звертається Управа Громади з апелем до сучасних інженерів Української Господарської Академії, що перебувають тепер в різних країнах і державах, кому пощастило бути в кращих умовах матеріяльного забезпечення. Вони не повинні легковажити і байдужим оком дивитися на своїх колег недопомогорців, що йшли в одних рядах плече об плече за одні права і волю Українського Народу, але яким не судилося в свій час одержати допомоги від братнього Чеського Народу для предсежування студій.

Обов'язком всіх нас є дати можливість цим забутих делсю борцям хоч частинно задоволити своє шлунокове питання та зайнятися безпосередньо академічною працею для збільшення кадрів фахівців та працьовників як на полі науковому, так і культурно-громадському взагалі.

Пожертви цієї вимагає од нас всіх не тільки обов'язок допомоги своїм колегам, об'єднаним з нами спільною долею емігрантів, але і співчуття нужденному життю людини взагалі. Всі, що перебувають сьогодні в кращих матеріяльних умовах, повинні і мусять на це відгукнутися. До вас звертається голос жаждущих науки.

Спішім всі з матеріяльною допомогою цим жертвам української революції, яких тодішні буржливі хвилі життя викинули в море боротьби невідготовленими, молодими та забрали найкраще з молодих літ. Майбутнє життя цих десятків людей лежить в наших руках.

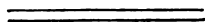
Надсилайте пожертви, хто скільки може — кожен потрохи, — а все гуртом складе великий фонд. Не забуваймо, що «громада — великий чоловік».

Гроші надсилати на адресу: Громада Студентів У. Г. А. і фонд недопомогорців.

За Управу Громади: Білодуб Сава, голова.

Куніцький Ілько, секретар.

Подєбради, дня 13 жовтня 1928 р.

На допомогу інвалідам.

Українське Товариство Допомоги Інвалідам у Львові (вул. Руська, 3) звернулося до всього українського громадянства із закликом, допомогти українським інвалідам. В цій відозві Т-во пише:

До тих наших буднів належить і турбота про Інвалідів Українського Війська.

За жертву крові, пролитої в обороні Рідної Землі та незалежності Українського Народу належиться інвалідам опіка народу.

Десятиліття наших визвольних змагань — це найкраща нагода доказати нашу вдячність борцям України, нашу любов до найбільш обездо-лених.

Жертви на інвалідів Української Галицької Армії збирає Українське Товариство Дому Інвалідам (так змінило свою назву в новому статуті дотеперішнє Укр. Краєве Товариство Опіки над Інвалідами) у Львові (вул. Руська, ч. 3). Це Товариство виплачує тепер на інвалідські ренти, допомоги, лікування, протези та інші видатки, зв'язані з організацією, поперх \$1.300 місячно. Потреби отже великі! Кожний український громадянин повинен з нагоди цього десятиліття зложити жертву на Українських Інвалідів і вислати чи то особисто чи через свою організацію.

Д. Палів (—)
Голова.

Р. Сушко (—).
Секретарь.

З м і с т.

Париж, веділя, 28 жовтня 1928 року. — М. Єрміїв. Інтервенція в справі інтервенції — ст. 4. — В. Леонтович. Спогади. III — ст. 7. В. С. З життя й політики — ст. 10. — O b s e r v a t o r. З міжнародного життя — ст. 13. — З преси — ст. 16. — З широкого світу — ст. 18. Хроніка. З Великої України — ст. 22. — На укр. землях — ст. 24. Газетні звістки — ст. 25. — Бібліографія — ст. 26.

В суботу 3-го листопаду 1928 року

МИСТЕЦЬКИМ ТОВАРИСТВОМ ПРИ УКРАЇНСЬКІЙ ГРОМАДІ В ШАЛЕТІ

в громадському будинку — 18, Rue Lavoisier à Vesine-à-Chalette

під режисурою п. Фурсенка виставлено буде:

„ДАЙ СЕРЦЕВІ ВОЛЮ - ЗАВЕДЕ В НЕВОЛЮ“

'драма на 5 дій М. Кропивницького.

Після вистави — баль.

Початок рівно о 8 год. вечора.

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris V.

Поштова адреса: «Le Trident» («Tryzoub»). Boîte post. № 15. Paris XIII.

Педагуе — Комітет.

Адміністратор: Іл. Косенко.

Le Gérant: M-me Perdrizet.